

Са благословом
ЕПИСКОПА БИЈЕЉИНСКОГ И
ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКОГ
Г. Г. ФОТИЈА

Изворник:
ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ

Κωνσταντίνος Α. Κατσάνης
Έκδοση Ι. Ν. του Αγίου Φωτίου του Μεγάλου
Θεσσαλονίκη 2010.

Сагласност цркве светог Фотија Великог из Солуна да се ова књига под насловом *Свети Фотије Велики - Патријарх и Чудотворац* може превести на српски језик и бити објављена у издавачкој кући Синај – Епархије зворничко-тузланске.

Константин А. Кацанис

СВЕТИ ФОТИЈЕ ВЕЛИКИ

ПАТРИЈАРХ КОНСТАНТИНОПОЉСКИ И
ЧУДОТВОРАЦ

Живот и дело

Антологија дела

Служба Светом Фотију

СИНАЈ
Бијељина
2020

Тропар Светом Фотију Великом

Мудрости славни представник бивајући,
показао си се Богоустановљеном тврђавом Православља,
красото Светих Отаца, **Фотије Велики**.

Ти си проказао охолост страшних јереси.
Сачувај, оче, божанску блиставост светлости Цркве
непоколебивом кроз векове.

СВЕТИ СЛОВЕНСКИ ПРЪСВЕТИТЕЛИ

Пролог Митрополита солунског г. г. Антима	9
Увод	11
Тријумф Православља	15
Рођење и школовање Светог Фотија Великог	25
Духовно деловање Светог Фотија као професора мирјанина	31
Догађаји пре избора Светог Фотија на патријаршијски трон	43
Дело Светог Фотија током његовог првог патријарховања	51
Мисионарска делатност Источне Православне Цркве за време Светог Фотија	61
Свргавање Светог Фотија са патријаршијског трона	83
Победа православља Светог Фотија и његово друго патријарховање	99
Друго свргавање и мученички тријумфални пут ка небу	111
Сажети опис личности Светог Фотија	119
Дела Светог Фотија	127
Антологија дела Светог Фотија Великог	
Реч-две	130
Посланица бугарском владару Борису-Михајлу (одломци)	131
Друга беседа, изговорена на Свети Велики Петак са амвона Свете Ирине	139
Прва беседа при најезди Руса на Цариград	142
Друга беседа при најезди Руса на Цариград	143
Трећа беседа изговорена са амвона Свете Ирине на Свети Велики Петак после уобичајеног читања катихезе	144
Тринаеста беседа изговорена са амвона Велике Цркве у среду Прве недеље Часног поста	146
Тридесет седма посланица, Никити протоспатијару	148
Тридесет шеста посланица, Михајлу протоспатијару	148
Служба Светом Равноапостолном Фотију, Патријарху константинопољском и Исповеднику	149

✠ ПРОЛОГ

Значајним и похвале вредним се може сматрати издавачки подухват филолога Константина Кацаниса, да прикаже знатижељној и православољубивој грчкој читалачкој публици једно списатељско дело које за тему има великог Патријарха Цариградског Фотија и примере списатељског дела овог светог човека и проверене податке о његовом ширем црквеном, духовном, пастирском и православном доприносу Христовој Цркви.

Кључна тема списатељског труда господина Константина Кацаниса је живот и дело Светог Фотија Великог, Патријарха Константинопољског, рођеног 820. и упокојеног у Христу 897, који је Цариграду – византијској престоници, јелинизму, богословљу, грчкој филологији и пастирском приступу Цркве у наследство подарио једну плодносну непрегледну долину, која се од тада брижљиво негује зарад свих великих вредности људског живота и ради користи Источне Православне Цркве и јелинизма.

Писац се постарао да заједно са подацима о животу Светог Фотија и уопште патријаршијском, црквеном и националном делу овог великог човека, приложи антологију одабраних текстова са преводом на савремени грчки језик и Службу Светом Фотију. Писана на овај начин, књига је врло корисна за читаоца. Необориво потврђује да је овај свети човек успео да усклади истрајну борбу за веру, у којој је учествовао читавом својом ду-

шом и у свим својим звањима, са преподобним, светим и врлинским животом. Упркос бури искушења, Христос је непоколебиво владао у срцу и у уму овог великог човека Цркве и друштва.

Проучаваоци живота и дела Светог Фотија остају задивљени његовим вишеструким доприносом, проналазачком делатношћу и његовом истрајношћу. Нарочито се у битном питању односа Истока и Запада пројављује као духовни горостаст православног Истока, неокрњеног и непреиначеног јеванђелског предања потеклог из светих уста Господа Исуса Христа, путем Јеванђеља и светодуховског учења Светих Апостола и Светих Отаца, а међу њима и Отаца Седам Васељенских Сабора. Највећи успех овога светитеља представља у његово доба сазвани Велики Сабор у Константинопољу 879. године. Пре него што је био припојен реду светог клира у Престоници, Свети Фотије је већ у многоме допринео спасавању, проучавању, критиковању и тумачењу дела античких грчких песника и интелектуалаца, при чему је у том раду користио и способности многих од својих ученика.

Ови сажети закључци и оцене дела овог великог и светог мужа Цркве, православног патријарха Фотија, а пре свега вредни и драгоцени материјал који нам је пружио писац овог издања, господин Константин Кацанис, поново нас наводе да закључимо да дух, образовање, величина, интелектуална сила, унутрашњи свет, стваралачки дах, дарови и душа Светог Фотија, представљају најблиставије украшено дрво, свагда цветносно и плодносно, истински дар од Бога и непроцењиво благо Православља и јелинизма.

У Солуну, 28. децембра 2009. године

С благословом,

Митрополит солунски Антим

УВОД

Ова књига се на једноставан и сажет начин обрађа читаоцима који желе да упознају ум и душу, али и дело, Светог Фотија Великог, васељенског патријарха и чудотворца.

Заснива се на писаним документима људи који су живели у доба Фотија Великог, али и потоњих проучавалаца његовог живота и рада, и пријатеља и непријатеља.

Такође, ослања се на текстове самог Светог Фотија, нарочито на оне који садрже аутобиографске податке о његовом духовном животу и о његовом деловању као мирјанина, али и као цариградског патријарха. Другим речима, ова књига је вредна и корисна, и може бити од помоћи сваком вернику у његовој духовној борби.

Не наводимо фусноте и остали податке, иако приповедање строго и прецизно следи изворе, са намером да се не омета пажња добронамерног читаоца, како би лакше могао стећи целокупну слику о Светом Фотију. Желели смо да откријемо целу истину о светитељу, зато што постоје многи погрешни и противречни подаци о њему, које углавном наводе његови непријатељи, каљајући и изобличавајући историјску реалност.

На основу сведочанстава, свест верног народа је Светог Фотија врло рано, још за живота, уврстила у редове светитеља поборника Православља. То доказују и рани осликавање лика светитеља на фрескама у храмовима, али и поштовање које је народ, одмах након упокојења указивао његовој личности, путем литија и разних других религиозних обреда. Црква га је релативно рано, сагласно вери и поштовању које му је указивао верни народ, званично прогласила за светитеља.

Источна Православна Црква, а нарочито Јелини, изузетно много дугују равноапостолном Фотију, зато што је он својом борбом Православље очувао неокрњено јересима, а пре свега га је сачувао од опасности потпадања под утицај Западне цркве. Говорећи о јелинизму, Свети Фотије Велики је био први који је својим проучавањем, критиком и приказивањем античке грчке мудрости помогао пре свега својим савременицима, али и свим потоњим Грцима, да стекну јаснију свест о свом пореклу, досегавши хармоничну усклађеност античког грчког духа са православном вером.

Православне мисије које је светитељ организовао и слао разним народима, а нарочито Словенима, одликовале су се поштовањем према њиховом идентитету и култури. Сви данас сматрају, и пријатељи и непријатељи Светог Фотија, да су те мисије донеле огромну добробит Православљу, а нарочито поменутиим народима. То је разлог за захвалност коју они гаје према њему.

Лако се препознају врлине духа и душа светитеља, јер се јасно пројављују током читавог његовог животног пута на земљи, пута вере који води ка Господу, пута несебичног давања, љубави и жртвовања за сваког човека, али понајвише смирене оданости и послушања живом Богу Оцу. То је разлог због чега Свети Синод Грчке Цркве сматра Светог Фотија Великог својим заштитником, надахнитељем и руководитељем, својим равноапостолним светитељем и чудотворцем.

Благодарност нарочито дугујемо Његовом Високопреосвештенству Митрополиту Солунском г. г. Антиму, за његов благослов и подршку овом издању, као и за изузетни, дубокоумни и крајње поучни пролог.

Такође, благодарност дугујемо председнику Црквеног већа Храма Светог Фотија, протопрезвитеру Василију Карастергиу. Можда дело подизања храма, које захтева много бриге и труда, представља његов дечији сан, а можда и неки завет који је дао Богу? Упркос својим многим обавезама, он је са љубављу пригрлио и на многе начине помагао издавање ове књиге, у нади да ће овај подухват бити од помоћи верницима у њиховом духовном узрастању и за боље упознавање лика и дела Светог Фотија.

Подједнаку благодарност дугујемо и осталим члановима Већа, архимандриту Макарију Цимерију и презвитеру Теодосију Аргиропулу.

Конечно, захваљујем се Сестринству Свете Лидије за лектуру овог рада, као и својој супрузи, филологу Деспини Лада-Кацани, за њену драгоцену помоћ.

·ǃ· ТРИЈУМФ ПРАВОСЛАВЉА

*Поштовање светитеља
значи подражавање светитеља*

Пролеће лета Господњег 843. у Престоници. Прва недеља Часног поста – Недеља Православља. Црква слави поновно успостављање поштовања икона. Звона Велике Цркве – Свети Фотије назива Цркву Свете Софије „Зеницом ока Васељене“ – али и свих других храмова у престоници, свечано звоне од раног јутра. Поветарац са Мраморног мора и залива Златног рога, помешан са мирисима пролећа, разноси звуке тријумфа по читавом граду од милион становника. Требало би казати неку реч о Константинопољу. У престоном граду са блиставим јавним зградама, разним комплексима палата, као што је то палата Влахерна. Овде је постојало двадесет и пет огромних пиргова, затим свештена Палата са површином од сто квадратних километара, Јустинова палата Магнавра и патријаршијска палата. Константинопољ је красило око пет стотина блиставих цркава: Богородица Влахерна, храмови Светих Сергија и Вакха, Свете Ирине, Светих Теодора, Светих Апостола и Нова црква; славни манастир Светог Јована Студита, манастир Хора, манастир Ливос, манастир Преблаженог, манастир Светог Георгија Мангане, манастир Христа

Спаса, манастир Акаталиптос, манастир Мирелео и многи други; болнице, гостопримнице, сиротишта, библиотеке, високе школе, аквадукти, деветнаест цистерни, купатила, вишеспратне зграде, тргови. Такође, постојале су зграде јавних служби – Намесништво, Санитарна служба, славне тржнице, магацини, канцеларије бродских компанија, различите уметничке радионице (златарске и сликарске радионице и др.). Био је то један врло организован град. Ширина улица је била одређена на 3,60 метара, није било дозвољено сахрањивање мртвих унутар зидина града, постојали су делови града на којима су се одвијале свечаности. Такво учествовање народа и организоване церемоније те епохе превазилазе сваку машту и очаравају све вернике, а нарочито странце. Да би се прешло на другу страну средње улице и централног булевара, где су се одвијале тријумфалне параде, било је потребно више од сат времена. Постојале су на стотине лепих улица и безбројни вртови нечувене лепоте са различитим статуама, стубовима и украсима. Деведесет пиргова красило је унутрашње зидине, а осамдесет спољашње. На море је излазило тридесет капија, а поглед на њих с копна био је импресиван, оне су доминирале читавим крајоликом. Постојале су многе луке. Неописива је била лепота Свете Софије, чију је унутрашњост обасијала раскошна светлост, истичући богатство унутрашње декорације од злата, сребра, слоноваче, драгог и полудрагог камења, скупогеног дрвета и мермера ретке лепоте и боје.

Од ране зоре народ се изливао на све велике улице града који је у том тренутку представљао срце Византијске царевине, али и читаве васељене. Разнобојна маса Византинаца, али и много страних дипломата, трговаца, власника бродова, морнара, Словена, Руса, Бугара, Мораваца, Скандинаваца, Италијана, Француза, Немаца, Арапа, Јермена, Хазара, Авара, Персијанаца, Печенег, Срба, Алана, Монгола и многи други народи из свих крајева света, заузимају места око

Свете палате, Хиподрома који има осамдесет хиљада места, и на средњој улици, дугачкој три километра, око Августеа, око Магнавре. Међутим, највише се њих окупља око Свете Софије. Миомириси тамјана и звуци појања многобројних хорова преплавили су храм и пределе око њега.

У даљини, у дну улице са луксузним радњама и златарским радионицама и са тржницом Ламптира, помаља се царска пратња са заставама и барјацима који су се поносно вијорили, са трубама, добошима и галопом коња који су изазивали узвике одушевљења. Небројено мноштво народа клицало је спатариијима и сенаторима и другим високим званичницима, који су окруживали царицу Теодору и њеног сина Михајла III, одевене у пурпурну и златну одежду украшену драгим камењем. Величанственост тог призора оставља гледаоце без даха. Царске се одежде пресијавају златом и драгим камењем на сунцу. Поворка стиже у Велику Цркву, у Свету Софију. Тамо се налазе регенткиња Теодора, њен син Михајло III, читав сенат, царски официри, властелини, патријарх Методије, Свети Синод, мноштво архијереја, свештеника, монаха, али и Божији народ. Сви окупани сузама и на коленима ничице, са ганућем и дубоком побожношћу прате узношење имена царице Теодоре и цара Михајла III, који су поново успоставили поштовање икона (Вечан им помен!) и имена иконофила, патријараха Германа, Тарасија, Никифора и Методија. Такође, слушају и анатемисање царева иконобораца Лава III, Константина V, Михајла Травлоса и Теофила, као и иконобораца и јеретика Анастасија, Константина, Никите и Јована Граматика. Све дубоко потреса тријумфална химна „Клањамо се пречистоме твоме лику, Благи...“¹. Непрегледно мноштво архијереја, свештеника, монаха и народа узноси благодар-

¹ Тропар Прве недеље Часног поста. Текст богослужбених химни преузели смо из: *Посни Триод*, превод са црквенословенског на српски језик Епископ Лукијан Пантелић, Издање Епархије темишварске, Темишвар 2017.